

MOJCA KOMPARA

ZASNOVA NOVEGA SLOVARJA KRAJŠAV

COBISS: 1.01

Predstavljen je koncept slovarja krajšav v slovenskem prostoru, ki je v nastajanju, in sicer po pregledu dosedanjih dosežkov in slovarskih poskusov. Največja pozornost je posvečena naboru gesel ter obliki in strukturi geselskega članka. Prispevek se dotika tudi problematike tujih krajšav in prevajanja slednjih ter vključevanja enciklopedičnih podatkov in kvalifikatorjev.

Ključne besede: slovenščina, slovaropisje, slovar krajšav

A Concept for a New Dictionary of Abbreviations

This article presents a concept for a dictionary of abbreviations used in Slovenian; this dictionary is already being developed based on the examination of achievements and dictionaries created to date. The greatest attention is dedicated to the selection of headwords and to the form and structure of the dictionary entries. The article also addresses the issue of foreign abbreviations and their translation, as well as the inclusion of encyclopedic information and qualifiers.

Keywords: Slovenian, lexicography, dictionary of abbreviations

0 UVOD

Na problematiko hitrega nastajanja krajšav je bilo že opozorjeno (Komparska 2009; 2010). Dejstvo je, da krajšave v jeziku nastajajo hitro, včasih prehitro, zato jim je skoraj nemogoče slediti in jih še težje zajeti v slovarske zbirke, sploh samostojne. Tako nekatere krajšave v jeziku ostanejo zgolj kratko obdobje, druge pa toliko časa, da se v nekaterih primerih umestijo v navadno pisano besedje in jih bralec sploh ne prepozna več kot krajšave, npr. *Nato*, *Beti*, *Nama*, *radar*. Slednja, *radar*, se je v jeziku tako ustalila, da je bralec sploh ne prepozna več kot krajšavo. Pri prehodu v navadno besedje se pri lastnoimenskih krajšavah, kot je npr. *Nato*, ohranja velika začetnica, pri tvorbi svojilnega pridevnika pa se zadnja črka v krajšavi zamenja z ustrezno sklonsko končnico, npr. *Nata*, *Natu*. Pri krajšavah gre najprej opozoriti na normiranje slednjih, na zamenljivost v poimenovanju, in sicer pri opredeljevanju pojmov krajšava, kratica, akronim, okrajšava, zato so tu predstavljene značilnosti krajšav na diahroni in sinhroni ravni ter razmejena poimenovanja. Opozarjamo tudi na potrebo po izdelavi sodobnega krajšavnega slovarja v slovenskem prostoru. Predstavljena je mikro- in makrostruktura slovarja krajšav, ki je v pripravi, s posebnim poudarkom na strukturi slovarskega sestavka, naboru iztočnic in pridobivanju slednjih ter na celoten proces priprave

dela. S primerom slovarskega sestavka je prikazana oblika in struktura z značilnostmi, kot so prevajanje razvezav tujih krajšav ter vključevanje enciklopedičnih podatkov in kvalifikatorjev v slovarske sestavke.

1 ORIS POIMENOVANJ IN ZASTOPANOSTI KRAJŠAV V PRAVOPISIH OD LETA 1899 DO DANES

V slovenskem prostoru smo pogosto priča zamenjavam pri uporabi poimenovanj *krajšava*, *kratica*, *akronim* in *okrajšava*. Po SSKJ (2000) in SSKJ2 (2014) je *krajšava* vse, kar se okrajša, *okrajšava* je definirana kot »okrajšana beseda ali besedna zveza« in »glagolnik od okrajšati«, *kratica* pa je »ustaljena okrajšava večbesednih imen, navadno iz začetnih črk ali zlogov« in tudi »okrajšana beseda ali besedna zveza«. Tudi *akronim* ima enako razlago, in sicer, da je »ustaljena okrajšava večbesednih imen, navadno iz začetnih črk ali zlogov«. Skladno z Rodetovo (1974) klasifikacijo krajšav je v slovenskem prostoru krovni pojem krajšava, ki se deli na kratico, okrajšavo in akronim, pred Rodetovo objavo pa je bil krovni pojem *kratica*, ki jo marsikateri uporabnik še danes razume kot krovni pojem okrajšanih besednih zvez. Tudi v korpusu Gigafida po pogostnosti najdemo na prvem mestu *kratico* (8774 pojavnic), sledijo pa *krajšava* (6253 pojavnic), *okrajšava* (2151 pojavnic) in *akronim* (223 pojavnic).

1.1 Krajšave v Levčevem slovenskem pravopisu iz leta 1899

Krajšave prvič zasledimo v Levčevem pravopisu iz leta 1899; v slovarskem delu jih sicer ni, najdemo pa jih na začetku pravopisa v poglavju Pravopisna pravila (Logar 2003) ter pred slovarskim delom, in sicer pri poglavju Opazke, kjer najdemo krajšave, ki se uporabljajo v slovarju, npr. češ. v pomenu češko. Krovni pojem, ki ga uporablja Levec, je *kratica*. Levčev pravopis ne vsebuje pravil o načinu krajšanja. Navedeno je zgolj, da gre pri krajšanju za navado, krajšalo pa naj bi se tako, da se piše samo začetna črka, npr. *g.* za *gospod*, kot različica zapisa pa prva in zadnja črka, npr. *dr.* za *doktor*. Po pravopisu je možna tudi raba vmesne črke, in sicer *mjr.* za *major*, ali zapis niza črk, pri čemer se krajšava konča na soglasnik, npr. *gosp.* za *gospod*, ali na samoglasnik, ko se v *kratico* vključi poleg prvega soglasnika še poslednji zlog, npr. *gpa.* za *gospa* (Levec 1899: 100–101). Levec navaja še, da mora za vsako kratico stati pika, za merskimi enotami in utežmi ter denarnimi enotami pa pike ni. V tem pravopisu so krajšave sicer omenjene, a ne moremo govoriti o celoviti zasnovi za tvorbo krajšav, saj gre pri krajšanju za navado, ki omogoča nekaj načinov zapisa. O pravem slovarskem sestavku še ne moremo govoriti, so pa krajšave opremljene z razvezavo, pri čemer je pri Levcu krajšava zapisana ležeče, razvezava je v oklepaju. Če je krajšava tuja, stoji za tujo razvezavo še prevod, podatka o jeziku pa ni, npr. »*m. pr.* (manu propria, s svojo roko)«. Pri akademskih nazivih prevoda ni, npr. »*Dr. M. U.* (doctor medicinae universae)« (Levec 1899: 101). V pravopisu ni navodil o izgovarjavi in pregibanju krajšav.

1.2 Krajšave v Breznikovem Slovenskem pravopisu iz leta 1920

Tudi Anton Breznik v svojem pravopisu iz leta 1920 (SP 1920) kot nadpomenko uporablja izraz *kratica*. V pravopisu najdemo krajšave na dveh mestih, in sicer v poglavju z naslovom Kratice (str. 36), kjer so zbrane najbolj pogoste krajšave, npr. *dr.* za *doktor*, in *gl.* za *glej*, in v poglavju Opazke (str. 37), kjer najdemo krajšave, ki se uporabljajo v slovarju, npr. *del.* v pomenu deležnik. Krajšava je zapisana ležeče, razvezava pa v oklepaju, npr. *n. pr.* (*na primer*). Tuje krajšave so prevedene, in sicer tudi nazivi; krajšava za naziv doktorja prava in doktorja medicine je vključena pod iztočnico *dr.*, pri čemer je *doktor* v razvezavi okrajšan tudi z *d.*, npr. »*dr.* (doktor), *Dr. I. U.* (doctor iuris utriusque, doktor obojega prava); *Dr. M. U.* (d. medicinae universae, d. vsega zdravilstva)« (SP 1920: 31). O pravi zasnovi za tvorbo krajšav še vedno ne moremo govoriti, bistvenih razlik glede na Levčev pravopis pa tudi ni, saj krajšave spet zasledimo pri rabi pike, kjer Breznik pravi, da se brez pike pišejo »kratice za denar, mero, utež in za kemične prvine« (SP 1920: 26).

1.3 Krajšave v slovenskih pravopisih Breznika in Ramovša iz leta 1935, 1937 in 1938

Breznikovi in Ramovševi pravopisi iz leta 1935, 1937 in 1938 so v tem pregledu združeni, saj v njih ne beležimo ključnih razlik ali poglobljene zasnove za tvorbo krajšav v primerjavi s prej izdanimi deli. V Breznikovem in Ramovšem pravopisu iz leta 1935 najdemo nekoliko daljši seznam krajšav, ki se uporabljajo v slovarju, kot v pravopisu iz leta 1920: krajšava je zapisana ležeče, za njo stoji razvezava, pri tujih krajšavah za tujo razvezavo stoji še prevod, npr. »*m. p.* manu propria, s svojo roko« (SP 1935: III). Opozoriti je treba na spremembo v zapisu krajšave: leta 1920 je zapisana *m. pr.*, leta 1935 pa *m. p.* Krovni pojem, ki ga uporabljata Breznik in Ramovš, ostaja *kratica*. V slovarskem delu pravopisa ni krajšav, je pa pri rabi pike navedeno, da se brez pike pišejo »kratice za denar, mero, utež in za kemične prvine« (SP 1935: XXII), podobno kot v prej izdanih delih. V pravopisih iz leta 1937 in 1938 (SP 1937; 1938) so krajšave obravnavane podobno kot v pravopisu iz leta 1935, in sicer najdemo v obeh delih seznam krajšav, ki se uporabljajo v slovarju, na dveh straneh na začetku dela. Krovni pojem v obeh delih ostaja *kratica*. V slovarskem delu posameznih slovarskih sestavkov za krajšave ni, najdemo pa omembo krajšave v nekaterih geslih, npr. *doktor*, kjer je navedeno, da se piše *dr.*, dodani so tudi zgledi rabe.

1.4 Krajšave v Slovenskem pravopisu iz leta 1950

V Slovenskem pravopisu, ki je izšel leta 1950 (SP 1950), se kot krovni pojem še vedno uporablja *kratica*. Na začetku dela, v poglavju Kratice v slovarju, najdemo krajšave besednih vrst in druge krajšave, ki se uporabljajo v slovarskih geslih, npr. *afr.* v pomenu *afriški*. (SP 1950: 8–9). Tu je krajšav bistveno več, in sicer trije stolpčki na dveh straneh, tu najdemo krajšave in njihove razvezave, seznamu pa sledijo izčrpana pravila z razlago kratic in njihovo rabo. Prvič lahko govorimo o poglobljeni

zasnovi za tvorbo krajšav, in sicer je prvič (v poglavju Kratice) omenjen način branja, zapis ob prvi pojavitvi krajšave, pregibnosti ter delitev na domače in mednarodne krajšave. V pravopisu je pri rabi velike in male začetnice navedeno, da se kratice pišejo s samimi velikimi črkami, npr. *AFŽ* (SP 1950: 11), okrajšave, kot je *prof.*, pa so omenjene pri rabi malih črk, in sicer gre za prilastke, ki niso lastna imena, z njimi pa označujemo poklic, čast ali svetost, npr. *dr.* (*doktor*), *prof.* (*profesor*), *inž.* (*inženir*), *pl.* (*plemeniti*), *sv.* (*sveti*) (SP 1950: 12–13). S piko se pišejo tudi razločevalni dodatki, in sicer *ml.* (*mlajši*), *st.* (*starejši*) »ali s tujko *júnior* (*jun.*), *sénior* (*sen.*)« (SP 1950: 13). Kratice so prisotne v poglavju o rabi pike, npr. *l.* (leto), *t. m.* (tega meseca), brez pike pa se pišejo »kratice za denar, uteži, kemične prvine in take kratice, ki se pišejo z velikimi začetnicami« (SP 1950: 44). Pravopisna pravila izčrpno predstavljajo kratice (SP 1950: 52–54). Navedene so krajšave tipa *m* (*meter*), *l* (*liter*), *kg* (*kilogram*), ki so tudi poimenovane kratice, zaznamovane so z določenimi črkami ali znaki, berejo se razvezano. Pravopis omenja še domače in mednarodne krajšave ter pomen natančnosti zapisa, ob prvi pojavitvi mora biti pomen razložen. Krajšave naj bi se brale razvezano, sicer imamo nekaj odstopanj, npr. *pri valutah*. Tudi kemijske simbole, ki se jih enači s formulami, se bere nerazvezano. V pravopisu je navedeno, da so nekatere krajšave prešle v navadno pisano besedje, slednje je razvidno iz zapisa in rabe velikih in malih črk. Krajšave zapisane z velikimi črkami se berejo razvezano ali črkovalno, v pisavi ne dobivajo obrazil in so nepregibne. Samostojnega slovarskega sestavka za krajšave ni, se pa slednje pojavijo v okviru drugih slovarskih sestavkov, npr. *dr.* pri iztočnici *doktor*.

1.5 Krajšave v Slovenskem pravopisu iz leta 1962

Tudi v Slovenskem pravopisu iz leta 1962 najdemo na začetku (SP 1962: 9–10) obsežen seznam krajšav (»kratic«), ki so rabljene v slovarju; tu najdemo krajšave in njihove razvezave ter poglobljeno zasnovo za tvorbo krajšav, vključno s pravili rabe, izgovarjavo, pregibnostjo, zapisom ipd. (SP 1962: 90–91). SP 1962, tako kot njegovi predhodniki, kot krovni pojem uporablja izraz *kratica*. Uvod začne z razlago o pravilni rabi kratic, omenja vse vrste krajšav, od mednarodnih in domačih do priložnostnih ter se osredini tudi na izgovarjavo in pregibnost. Sledi razlaga o sestavi *krajšav*, in sicer iz črk (malih in/ali velikih) in ostalih znamenj. V slovarskem delu ni krajšav, omenjene so v pravilih o rabi velikih in malih črk, kjer je zapisano, da se same velike črke uporabljajo pri *krajšavah* in kemijskih elementih (SP 1962: 33). O *krajšavah* je govora tudi pri rabi pike (SP 1962: 81), navedeno je, da se pišejo pri npr. *l.* (*leta*), *gl.* (*glej*), izvzete pa so pri denarnih enotah, merah, utežeh, kemičnih prvinah in vseh krajšavah, ki se pišejo z velikimi črkami. Sledi obsežno poglavje o krajšavah (SP 1962: 90–91), kjer je kot krovni pojem uporabljeno poimenovanje *kratica* in ki se delijo na mednarodne, ki se uporabljajo za mere, uteži, kemijske prvine, države in organizacije, in domače, ki zajamejo društva, ustanove in predvsem vsakdanjo rabo. Sledijo priložnostne krajšave, njihova raba se omejuje na stroke, strokovno literaturo, slovarje itn. Ključnega pomena je tudi zapis, saj

mora biti ta dosleden tako pri domačih kot pri tujih *krajšavah*, zato je treba ob prvi pojavitvi *krajšavo* vedno razložiti. Krajšave se berejo razvezano, npr. *km* (*kilometer*), črkovalno, npr. *AFŽ* (*afeže*), s pregibanjem, npr. *pri Unicefu*. V navodilih najdemo tudi, da se *krajšavam*, ki se pišejo z velikimi črkami, ne dodaja obrazil, npr. z *AFŽ-jem*, iz njih se ne dela zloženek, npr. *JiSovo uredništvo*. Krajšave so lahko sestavljene iz samih malih črk, npr. *t* (*tona*), iz samih velikih črk, npr. *ZDA* (*Združene države Amerike*), iz kombinacije malih in velikih črk, npr. *Na* (*natrij*), in iz drugih znamenj, npr. *t. i.* (*tako imenovani*) (SP 1962: 91). Na koncu pravopisa (SP 1962: 1037–1044) najdemo obsežen nabor najpogostejših krajšav in razvezav, tuje krajšave so prevedene (prevod stoji za tujo razvezavo), pri njih pa ni podatka o izvornem jeziku, npr. *USA: United States of America, Združene države Amerike*. V slovarskem delu se krajšave pojavljajo v okviru nekaterih slovarskih sestavkov, npr. *dr.* pri iztočnici *doktor*.

1.6 Krajšave v Slovenskem pravopisu iz leta 1990

V pravopisnih pravilih iz leta 1990 (SP 1990) je prvič kot krovni pojem uporabljeno današnje poimenovanje *krajšava*, ki se ne zamenjuje več z drugimi vrstnimi poimenovanji. Prvič smo priča poglobljeni zasnovi za tvorbo *krajšav*, in sicer glede izgovarjave, zapisa, pregibnosti ipd. Pravopis ločuje med kraticami, formulami, simboli ter okrajšavami, kot nadpomenko pa uporablja izraz *krajšava*. Kratice zasledimo pri rabi velikih črk, kjer je navedeno, da se niz velikih črk uporablja pri »kraticah, kemijskih simbolih in drugih simbolih« (SP 1990: 23), *kratice*, pisane z velikimi črkami, pa lahko »prehajajo med navadna lastna ali občna imena« (SP 1990: 23) in se izgovarjajo ter pišejo, npr. *UNESCO, Unesco*. Končnice kratičnih imen se pišejo »z malo, z vezajem, če se kratično ime končuje na soglasnik« (SP 1990: 23), npr. *AVNOJ, AVNOJ-a*, tako se pišejo tudi podaljšave osnov, npr. *SLO, SLO-ja*, in »z veliko, kadar se kot sklonilo obravnava zadnji samoglasnik kratičnega imena« (SP 1990: 23), npr. *UNESCO, UNESCA, UNESCO*, čeprav je take primere bolje »sklanjati v navadni pisni obliki lastnih imen: *Unesco, Unesca, Unescu*« (SP 1990: 23). Poglavju o krajšavah sledi poglavje o kraticah, kjer je navedeno, da je kratic in simbolov čedalje več, slednji pa nastajajo z okrnitvijo stalnih besednih zvez do začetnih črk, npr. *meter – m*, dobljene krne se nato strni v kratico, npr. *temeljna organizacija združenega dela – TOZD*, ali formulo, npr. *NaCl – natrijev klorid*, če pa je krn en sam, se ta uporablja kot simbol, npr. *H – vodik*. Prvotni krni v kratici se pišejo z velikimi črkami ali mešano, npr. *BiH*; slednje je manj pogosto. Kratice beremo kot navadne besede ali črkovalno, izjemoma po tuje, npr. *BBC – bibisi*. Formule in simbole pišemo z velikimi ali malimi črkami, formule beremo črkovalno, npr. *CO – ceo*, simbole pa črkovalno zgolj pri narekovanju, sicer razvezano, npr. *Na – natrij*, v nekaterih primerih se jih prevede, npr. *t – čas*. Pik ne pišemo za kraticami, formulami in simboli. Tiste kratice, ki se berejo nečrkovalno, lahko s pogosto rabo prehajajo v navadno pisano besedje in se pišejo kot navadne besede, npr. *Unesco*. Praviloma se kratice pišejo samo z velikimi črkami,

stilizirano je dovoljen tudi zapis z malimi, npr. *ptt*. »Kratice, formule in simboli so večinoma samostalniki moškega spola (*TOZD*, *UNESCO*, *SAZU*), ženskega spola pa so *kratice* na nenaglašeni *-a*, npr. *INA*, *NAMA*« (SP 1990: 126). Poglavju o *kraticah* sledi poglavje o *okrajšavah*. *Okrajšave* so »okrajšano zapisane besede ali besedne zveze« (SP 1990: 126), znamenje okrajšanosti pa je pika, npr. *oz.* – *ozirioma*. Okrajšave so navadno samo pisne, pri branju so razvezane, npr. *prim.* – *primerjaj*, izjemoma črkovane, npr. *itd.* V SP 1990 je tudi slovarček manj znanih jezikoslovnih izrazov, kjer so razloženi krajšava, kratično ime, krn in okrajšava. Krajšava je »ohranjeni del zapisane besede, okrnjene v nezačetnem delu; skrajšano besedo (ali besedno zvezo) imenujemo *simbol*, če jo beremo črkovalno (npr. *s* [es] iz *spatium* 'pot' ali 'srednji spol'); če jo beremo, kakor da je izpisana v celoti, jo imenujemo *okrajšava* (npr. *t. i.* za *tako imenovani*)« (SP 1990: 202). Kratično ime je »samostalnik, nastal iz začetnih delov večbesednega poimenovanja, npr. *TOMOS/Tomos* iz *Tovarna motorjev Sežana*, *TOZD/tozd* iz *temeljna organizacija združenega dela*, *CK* iz *centralni komite*; sopomenka *kratica*« (SP 1990: 202). Krn je »beseda, nastala z osamosvojitvijo kakšnega dela navadne besede (besed), npr. *izem* iz besed kot *naturalizem*, *simbolizem* ali *Bogo* iz *Bogomir*« (SP 1990: 202). Okrajšava je »ohranjeni del zapisane besede (besedne zveze), okrnjene v desnem delu, recimo *prim.* (*primerjaj*), *t. i.* (*tako imenovani*), npr. (*na primer*); na koncu *okrajšave* pišemo piko« (SP 1990: 205). Samostojnega slovarskega sestavka za *krajšave* ni, saj gre zgolj za pravila brez pravopisnega slovarskega dela.

2 KRAJŠAVE V SLOVENSKEM PRAVOPISU IZ LETA 2001

Tudi v Slovenskem pravopisu iz leta 2001 ostaja krovni pojem krajšava. Krajšave najdemo že v uvodnem delu, in sicer gre za seznam krajšav in slovarskih oznak na štirih straneh. Krajšave so po vsebini enake različici iz leta 1990 s posodobljenimi primeri rabe. Opozorjeno je na pogostost pojavljanja kratičnih in simbolnih poimenovanj, ki so lahko domača ali prevzeta, izoblikujejo pa se z okrnitvijo besed ali stalnih besednih zvez, in sicer navadno do začetnih črk, npr. *meter* – *m*, *tempus* – *t*. Krne se nato strne v *kratico*, npr. iz *S*, *A*, *Z*, *U* dobimo *kratico SAZU*, strnemo jih lahko v zapis *formule*, npr. *NaCl* (*natrijev klorid*). V primeru enega samega krna, slednjega uporabljamo kot *simbol*, npr. *H* (*vodik*) in *t* (*čas*). *Simboli* za merske enote se pišejo s presledkom za številko, npr. *35 m*, *5 a* (*pet arov*). Krni v *kraticah* se pišejo z velikimi začetnicami in tudi mešano, npr. *TAM*, *SAZU*, *BiH*. *Kratice* se berejo tako kot vse druge besede, npr. *TAM* [tám], berejo pa se tudi črkovalno, npr. *SP* [espé], samo izjemoma tudi s tujimi imeni črk, npr. *BBC* [bibisi]. *Formule* se običajno berejo črkovalno *CO* [ceó], *simboli* pa se berejo črkovalno samo, ko jih narekujemo. *Simbole* se razvezuje v prvotna poimenovanja, pogosto se jih prevaja, npr. *Na* – *natrij*, *t* – *čas*. Za kraticami, formulami in simboli se ne piše pike. S pogosto rabo nečrkovalno brane kratice prehajajo med navadno pisano besedje in se pišejo kot besede, npr. *sit*, *Unesco*, *Tam*. Pravopis se osredinja tudi na okrajšave, ki

so opredeljene kot besede ali besedne zveze, ki so zapisane okrajšano, pri čemer pika predstavlja znamenje okrajšanosti, npr. *oz.* – *oziroma*, *t. i.* – *tako imenovani*. Okrajšave so samo pisne, pri branju pa jih besedno razvezujemo, npr. *prim.* – *primerjaj(te)* in ne kot *prim.*, samo, ko jih narekujemo, jih beremo črkovalno (SP 2001: 121–122). Če imamo okrajšave besednih zvez, te zapišemo s presledkom za vsako okrajšano besedo, npr. *n. m.* (*navedeno mesto*), *red. prof.* (*redni profesor*), pri zloženkah pa dele, ki so okrajšani, pišemo brez odmika, vendar z vezajem, če je tako pisana neokrajšana beseda, npr. *l.r.* (*lastnoročno*), *lit.zg.* (*literarnozgodovinski*). Omeniti velja še nekaj posebnosti, in sicer skupaj pišemo *okrajšave*, npr. *itd.*, *ipd.*, *npr.*, *tj.*, brez vmesne pike pišemo *okrajšave* ene same besede, iz katere jemljemo značilne črke za besedno razločevanje: *sle.* (*slovenski*), *jsl.* (*južnoslovanski*), *plpf.* (*pluskvamperfekt*), *ide.* (*indoevropski*) (SP 2001: 66). – V slovarskem delu SP 2001 imajo okrajšave in simboli dodatni kvalifikator, kratice ga nimajo. Če je mogoče pomen kratice razbrati iz posameznih sestavin, je ta zapisan brez posebnih oznak, npr. *SR* – *Slavistična revija*, ko pa sam pomen ni jasno razviden iz črk, ki so sestavni deli kratice, stoji v pokončnih oklepajih pomen kratice, npr. *LCD* – *[zaslon s tekočimi kristali]*. S področja prava najdemo npr. *Uradni list* (*Ur. l.*, *UL*) in *kazenski zakonik* (*KZ*), kratico za *Evropsko unijo* (*EU*), kratice s področja telekomunikacij, npr. *CD*, *GSM*, *PC in RTV* ipd. Žal pa ne najdemo *kratice DVD* in *USB*, manjkajo tudi okrajšava za ‘*mar-rec*’, kratice za ministrstva v Sloveniji, ob kratiki *BMW* bi lahko npr. bila tudi kratica *VW*. – Slovarski sestavek sestavlja iztočnica, med iztočnico in razvezavo se vrstijo podatki o pregibnosti, spolu in izgovarjavi, npr. »**AFŽ** AFŽ-ja tudi AFŽ -- [afežé -éja in afəžə tudi afežé in afəžə] m, prva oblika z -em (ê ê; ə; ê; ə) *Antifašistična fronta žena*«. Pri tujih *krajšavah* ni podatka o jeziku izvora in tuji razvezavi, npr. »**BBC** BBC-ja tudi BBC -- [bibisí] m, prva oblika z -em (î; î) |britanska radiotelevizijska družba|«, pri *krajšavah* latinskega izvora podatek o tuji razvezavi je, npr. »**m.** p. *okrajš. manu propria* |lastnoročno|« (SP 2001).

3 ZASTOPANOST KRAJŠAV V NEKATERIH NOVEJŠIH IZBRANIH SLOVARJIH

V nadaljevanju sledi pregled vključenosti krajšav v Slovarju slovenskega knjižnega jezika in nekaterih izbranih slovarjih, ki so bili izdani do leta 2016. Slovar slovenskega knjižnega jezika (1970–1991) kot enojezični razlagalni slovar predstavlja temeljno slovaropisno delo v slovenskem prostoru. Vanj kratice in krajšave niso zajete, kar je za enojezični slovar precej nenavadno, saj tuji enojezični slovarji, npr. italijanski ali angleški, navadno vključujejo tudi kratice in krajšave (Kompara 2010); tako je tudi v SSKJ2 iz leta 2014 se ni bistveno izboljšal. Krajšave in kvalifikatorje, uporabljene v slovarju, npr. SSKJ navaja na dveh uvodnih straneh slovarja tik pred slovarjem (SSKJ 1: 1970: LX–LXI). V samem slovarskem delu SSKJ2 najdemo sicer med slovarskimi sestavki nekaj krajšav, a zgolj 38 primerov. Slovarski sestavek je sestavljen iz iztočnice, sledijo podatki

o pregibnosti, izgovarjavi, spolu, področnem kvalifikatorju in besedni vrsti, sledi razvezava, v primeru tuje krajšave pa izčrpen opisni prevod ter primeri rabe, npr. »**ABS** -- in -a [abɛ̀s in abeəs -êsa] m (ê ê) avt., krat. *zavorni sistem, ki pri zaviranju preprečuje blokiranje koles motornega vozila*: serijski ABS; štirikolesni pogon z ABS-om; prvi del zloženek: ABS-sistem; ABS-volan; ABS-zavore« (SSKJ2).

Stanje krajšav se v novejših normativnih priročnikih nekoliko izboljšuje. Slovar novejšega besedja (2014) vsebuje nekatere krajšave kot gesla, npr. *ABS, CD* ipd. Krajšav pa ni v Sprotnem slovarju slovenskega jezika (2014). V Konceptu novega Slovarja slovenskega knjižnega jezika (2015) je položaj krajšav nekoliko boljši, saj je navedeno, da so kratice načeloma obravnavane kot vse ostale iztočnice, imajo enake slovarske podatke, dodatno je navedena tujejezična ali slovenska razvezava, podanih je tudi nekaj primerov slovarskih sestavkov. Razvezave kratic in okrajšav s slovensko podstavo stojijo pred pomensko razlago, tujejezične razvezave pa v etimološkem razdelku, kjer najdemo tudi podatke o izvornem jeziku. V Konceptu novega Slovarja slovenskega knjižnega jezika (Gliha Komac idr. 2015) zasledimo tudi simbole, ki so razvezani, dodano jim je slovnično pojasnilo, pomenskega opisa sicer nimajo, je pa v etimološkem razdelku dodatno opredeljen njihov izvor. Obsežen nabor krajšav najdemo v Slovarju pravopisnih težav (Bizjak Končar idr. 2015), in sicer med slovarskimi sestavki. Na začetku slovarja sicer zasledimo tudi seznam uporabljenih krajšav v slovarju. Nabor krajšav iz tega slovarja je zelo bogat, zato lahko trdimo, da gre za najbogatejšo zbirko, ki je trenutno prisotna v normativnih priročnikih.

3.1 Krajšave v terminoloških slovarjih

V Urbanističnem terminološkem slovarju (2016), slovarski sestavek sestoji iz iztočnice, zgleda o pregibnosti in podatka o spol, sledi besedna vrsta ter razvezava, npr. »**BÉP** BEP-a in -- m kratica → *brútotlórísna površína etáže*«. Pri tujih krajšavah je naveden še podatek o izgovarjavi in tuja razvezava ter podatek o jeziku izvora, npr. »**CBD** CBD-ja in -- [cəbədə] m (ang. central business district) kratica → *osrédnje poslòvno obmóčje*«. V Terminološkem slovarju avtomatike (Karba idr. 2015) je geslo sestavljeno iz iztočnice, sledi pregibnost, v oglatih oklepajih pri tujih krajšavah podatek o izgovarjavi, sledi podatek o spolu in v oklepaju tuja razvezava, ki vsebuje tudi podatek o izvornem jeziku, sledi besedna vrsta in slovenska ustreznica, na koncu pa je ponovljena angleška krajšava, npr. »**CASE** -a [kêjs] m (ang. computer-aided system engineering) krat. računalniško avtomatizirano programsko in sistemsko inženirstvo, ki združuje metodologije in računalniška orodja za podporo uporabniku pri razvojnih fazah sistemov vodenja – ang.: CASE«. V Botaničnem terminološkem slovarju (Batič idr. 2013) geslo sestavlja iztočnica, pri kraticah sledi v oglatih oklepajih podatek o izgovarjavi, spolu, pri tujih krajšavah v oklepaju sledi tuja razvezava z navedbo izvornega jezika, sledi podatek o besedni vrsti in področnem kvalifikatorju ter slovenska ustreznica, npr. »**ABA** -- [abeá] ž neskl. (ang. abscisic acid) kratica biokem., fi-

ziol. ↔ abscizínska kislína«. V slovarju najdemo tudi okrajšave, pri slednjih je slovarski sestavek sestavljen iz iztočnice, v oglatih oklepajih stoji podatek o izgovarjavi, sledi podatek o besedni vrsti in področni kvalifikator ter razvezava, npr. »**agg.** [agregát] okrajš. sist. → agregát (1)«. V Farmacevtskem terminološkem slovarju (2013) slovarski sestavek sestoji iz iztočnice, v oglatih oklepajih sledi izgovarjava, če je krajšava tuja sledi v oklepajih tuja razvezava z označbo izvornega jezika, sledi področni kvalifikator, besedna vrsta ter slovenska razlaga, npr. »**a. c.** -- -- [ante cibum] (lat. ante cibum) lek. farm. okrajšava, oznaka na zdravniškem receptu pred jedjo«, »**ACR** -- [acərə / aceèr] m (ang. acute to chronic ratio) toksikol. kratica → razmérje med akutno in krónično tóksičnostjo«. – V Gemološkem terminološkem slovarju (2013) slovarski sestavek sestoji iz iztočnice, sledi izgovarjava, ki stoji v oglatih oklepajih, slednjo smo zasledili pri krajšavi *4 C*, pri krajšavah *CIBJO* in *DICORP* pa je ni. Kot je razvidno iz spodnjih zgledov, sledi podatek o spolu, ponekod tudi o številu. Oznake za besedno vrsto pri krajšavi *CIBJO* ne zasledimo, zasledimo pa jo pri krajšavi *4 C* in *DICORP*. Tuja razvezava ni podana sistematično, prav tako ni sistematično prikazan jezik izvora. Pri krajšavah *4 C* in *DICORP* manjka tudi slovenska razlaga oz. prevod.

Primer 1: Slovarski sestavki za krajšave *4 C*, *CIBJO* in *DICORP*

4 C [štíri cé, štírih cé] m mn.

kratica za angleške oznake carat, colour, clarity, cut

CÍBJO -A m

(fr. Confédération international de bijouterie, joaillerie, orfèvrerie, des diamants, perles et pierres)
mednarodna organizacija za nakit, srebrnino, diamante, bisere in kamne

DICÓRP -a m (ang.)

kratica Diamond Corporation

Vir: Gemološki terminološki slovar (Dobnikar idr. 2013)

V Geografskem terminološkem slovarju (Bufon idr. 2005) je geslo sestavljeno iz iztočnice, v oglatih oklepajih sledi izgovarjava, nato podatki o spolu, pregibnosti, besedni vrsti in področnem kvalifikatorju ter nazadnje še razvezava, npr. »**Bf** -- [bəfə] m neskl. krajšava klimatogeogr. → bofór«. V nekaterih primerih stoji podatek o pregibnosti pred izgovarjavo, npr. »**BRT** BRT-ja [bərətə] m krajšava geogr. prometa → brútoregistrska tóna«. V Planinskem terminološkem slovarju (2002) je geslo sestavljeno iz iztočnice, sledi podatek o pregibnosti in izgovarjava v oglatih oklepajih ter podatek o spolu in besedni vrsti, nato pa še razvezava oz. opis, npr. »**AD** -ja [ádé] m krat. ocena zahtevnosti plezalne ture po alpski lestvi ci zmerno težka, zahtevna plezalna tura«, »**AK** -ja [áká] m krat. alpinistični klub«. V Slovenskem smučarskem slovarju (2013) slovarski sestavek sestoji iz iztočnice, sledi podatek o pregibnosti in v oglatih oklepajih o izgovarjavi, sledi podatek o spolu, če je krajšava, tuja sledi v oklepaju razvezava z navedbo jezika izvora,

sledi podatke o besedni vrsti ter slovenska ustreznica, npr. »**BMI** BMI-ja [be-meí] m (ang. body mass index) krat. → indeks telésne máse«. Skupna značilnost slovarskih sestavkov omenjenih terminoloških slovarjev je tudi barvna ločljivost posameznih elementov v slovarskem sestavku. Slednje predstavlja trend v sodobni leksikografiji, naj spomnimo, da je tak pristop uporabljen že v Velikem slovarju tujk (Tavzes 2002) in učinkuje razumljivo na bralca. Z izjemo Gemološkega terminološkega slovarja (2013) ostala dela slovarske sestavke s krajšavami prikažejo sistematično. Dobrodošli so tudi podatki o izgovarjavi in pregibnosti, ki pa jih v zasnovi novega slovarja krajšav ne najdemo, in tuji razvezavi, ki je dosledno prisotna v slovarskih sestavkih novega slovarja krajšav. Zasnova novega slovarja krajšav, ki je v pripravi, sicer do določene mere temelji na zasnovi italijanskega krajšavnega slovarja DidiSi (Righini 2001), ki je podrobneje opisana in primerjana z drugimi krajšavnimi slovarji v prispevku iz leta 2010 (Kompara).

4 KLASIFIKACIJA KRAJŠAV IN ZAMENJEVANJE POIMENOVANJ

Krajšave so še vedno pereče vprašanje, s katerim so se in se še danes ukvarjajo pravopisni snovalci in slovaropisci, in sicer že od prvih pravopisnih začetkov. Priča smo tudi izmenjavi poimenovanja, kjer se »kratica« nadomesti s »krajšavo«, ki se ustali v slovenskem jeziku, »kratica« pa postane podvrsta krajšave.

S krajšavami in njihovo klasifikacijo sta se ukvarjala dva jezikoslovca: Tomo Korošec je v delu *Pet minut za boljši jezik* (1972) obravnaval le del kratic, in sicer tiste, ki pomenijo skrajšane oznake, naslove, poimenovanja organizacij, ustanov, društev, držav, tovarn, revij in časopisov, Matej Rode pa je leta 1974 obširneje razvrstil krajšave in uvedel krovno poimenovanje *krajšava*. Pri tem je treba opozoriti, da je v pravopisih iz leta 1950 in 1962 *kratica* nadpomenka za druge tipe krajšav, *krajšava* pa postane krovni pojem šele v SP 1990. Levec (1899) prvi omenja tudi znamenja in simbole. Simbole in kemične prvine omenja tudi Anton Breznik v Slovenski slovnici iz leta 1916 (Breznik 1916), krajšavam pa posveča malo pozornosti in jih ne klasificira. Rode (1974) dodaja, da so se krajšave namenoma zanemarjale, da bi se pregnale iz rabe, in prav slednje lahko opazimo v pravopisih iz leta 1920, 1935, 1937 in 1938. Dodaja še, da so krajšave in kratice v slovenskem jezikoslovju premalo raziskane, kljub temu da število kratic v pravopisih narašča.

5 SLOVARJI KRAJŠAV V SLOVENSKEM PROSTORU

Veliko slovarjev so slovaropisci začeli sestavljati ali so jih celo dokončali, še preden so sploh ugotovili, da dejansko pišejo slovar (Bergenholtz – Tarp 1995). Postopek sestave slovarja lahko poteka na različne načine, in sicer od danes že nekoliko zastarelega zbiranja kartotečnih listkov ali zapiskov strokovnih izrazov, ki se jim doda razlage, primere ali prevodne ustreznice, do sodobnejšega korpusnega pristopa in računalniško sestavljenega slovarskega dela. Poleg Župančičevega knjižnega slo-

varja iz leta 1948 (Župančič 1948) in obsežnega Zidarjevega slovarja Rečnik jugoslovenskih skračenica (Zidar 1971) je treba omeniti še spletne zbirke krajšav, in sicer Slovarček krajšav (Kompara 2006) in Slovar krajšav (Kompara 2011). Prvi (Kompara 2006) je bil sestavljen kot plod študentske vneme v času študija, in sicer z osnovnim slovaropisnim znanjem in brez ustreznega koncepta in strukture slovarskih sestavkov, pa vseeno delo šteje skoraj 6000 ročno zbranih krajšav in razvezav, in sicer slovenske in tuje, pri čemer so pri tujih pripisani tudi prevodi. Zbirka ima uporabno vrednost in je dober slovarski poskus, ki pa potrebuje dodatne izboljšave na ravni strukture slovarskega sestavka. Manjka npr. abecedna urejenost pomenov v posameznih slovarskih sestavkih, pregled in poenotenje prevodov tujih krajšav, pregled in poenotenje navzkrižnih kazalk, področni kvalifikatorji, ustrežnejše podajanje enciklopedičnih podatkov in uporaba ustreznih slovarskih oznak. Slovarju bi bilo treba dodati vsaj še 4000 dodatnih krajšav, pri čemer se je potrebno osrediniti na slovenske krajšave, saj bi bil tako tudi po obsegu primerljiv s tujimi tovrstnimi deli, ki navadno štejejo okrog 10.000 iztočnic in več. V slovarju vsekakor pozdravljamo umestitev prevodov, saj na tak način delo uporabniku olajša razumevanje tujih krajšav. Drugo delo (Kompara 2011) je plod sodobnejšega računalniškega pristopa. Zbirka je sestavljena ob pomoči algoritma za samodejno prepoznavanje krajšav in krajšavnih razvezav v elektronskih besedilih, ki znatno skrajša postopek priprave zbirke, npr. gradivo za sestavo Slovarčka krajšav se je zbiralo približno tri leta, algoritem pa primere iz korpusa besedil iz dnevnika Delo izlušči v slabe pol ure. Ob predhodno zastavljeni strukturi slovarskega sestavka in prečiščenem geslovníku ima slovaropisec občutno manj dela. Po filtraciji in ekstrakciji krajšavno-razvezavnih parov je sledilo sicer ročno preverjanje krajšavnih parov in izločitev lažnih ter tistih, ki se ponavljajo, pregibane razvezave pa so bile lematizirane in dodani so bili kvalifikatorji za jezik. Zbirko najdemo na prosto dostopnem spletnem portalu Termania. Zbirka šteje nekaj manj kot 3000 iztočnic, slovenskih in tujih. Slabost zbirke je odsotnost prevodov, dodatnih opisov in enciklopedičnih podatkov. V slovenskem prostoru nedvomno potrebujemo slovar, ki bo odseval sinhrono stanje krajšav.

6 SESTAVA GESLOVNKA NOVEGA SLOVARJA KRAJŠAV – ZASNOVA IN MAKROSTRUKTURA

Po dveh slovarskih poskusih, in sicer iz leta 2006 in 2011, je v pripravi obširnejši in kompleksnejši slovar krajšav. Na makrostrukturni ravni gre za abecedno urejeno delo, ki šteje okrog 10.000 slovarskih sestavkov, pri tem pa velja opozoriti, da ima posamezna krajšava lahko tudi do 10 razvezav, povprečno po 3, tako da v slovarju najdemo okrog 30.000 razvezav. Slovar je plod dolgoletnega dela in sloni na Slovarčku krajšav iz leta 2006 in na Slovarju krajšav iz leta 2011. Nastal je tudi ob pomoči algoritma za samodejno prepoznavanje krajšav in krajšavnih razvezav v elektronskih besedilih. V času nastajanja dela je bila uporabljena vrsta računalniških orodij, in sicer na začetku ročnega pisanja so bila slovarska gesla v preprostih

Excelovih tabelah, sledila je uporaba programa Eva, ki ga je za pisanje priredil dr. Primož Jakopin, avtor programa, v nadaljnji fazi je bila uporabljena slovarska maska Termania, ki je prosto dostopna posameznikom, ki želijo ustvariti slovarsko zbirko. Slovar je bil v zaključni fazi prenesen v Wordove dokumente, in sicer za vsako posamezno črko. Kljub temu da Wordovi dokumenti slovaropiscu ne ponujajo posebne podpore pri pisanju slovarjev, vseeno ostajajo najbolj preprosto orodje, predvsem za zaključno urejanje slovarske zbirke. V zbirki so vse črke slovenske abecede, dodane pa so še črke Q, X, Y in W. Na koncu dela so bili vključeni še vsi slovenski krajšavno-razvezavni pari, ki so bili pridobljeni iz Gigafide, in sicer s pomočjo algoritma za samodejno prepoznavanje krajšav in krajšavnih razvezav v elektronicah besedilih. Pridobljenih je bilo 26.000 krajšavno-razvezavnih parov, ki jih je bilo treba ročno pregledati, preveriti njihovo verodostojnost in jih vnesti v slovarsko zbirko. Pred končnim urejanjem dela je bilo treba ponovno premisliti zasnovano slovarskega sestavka, ki je predstavljena v nadaljevanju.

6.1 Sestava slovarskega sestavka

Sestava slovarskega sestavka je prikazana na primeru črke *a*. Gre za obsežno črko na 50 straneh. V zbirko so vključeni slovenski in tuji krajšavno-razvezavni pari, pri čemer so vse tuje razvezave prevedene z uradnim prevodom, če slednji obstaja; če ga ni, je na njegovem mestu pomensko jasen prevod. Kot primer sestave slovarskega sestavka navajamo krajšavo *A*, ki je naveden spodaj. Slovarski sestavek je urejen abecedno, pri čemer damo prednost slovenskim razvezavam, ki stojijo na začetku slovarskega sestavka in so urejene abecedno, sledijo pa abecedno urejene tuje razvezave. Kot je razvidno iz primer za krajšavo *A*, za vsako razvezavo stoji kvalifikator, pri tujih pred razvezavo dodamo tudi jezikovni kvalifikator. Področni kvalifikatorji so zbrani na podlagi nabora področnih kvalifikatorjev iz italijanskega krajšavnega slovarja DidiSi (Righini 2001). Skupno je bilo uporabljenih okrog 70 kvalifikatorjev, ki zaznamujejo področje rabe razvezave in jezik. Kvalifikatorji so uporabljeni tako, da pojem umestijo v širši koncept rabe razvezave, stojijo vedno v oklepajih, tako pri slovenskih kot tudi pri tujih razvezavah pa stojijo za razvezavo. Pri nekaterih splošnih krajšavah, npr. *leto*, kvalifikatorji niso uporabljeni, če pa spada razvezava v več področij, je uporabljenih več kvalifikatorjev, npr. *masno število (fiz., kem.)*. Če ima razvezava grafično dve možnosti zapisa krajšave, je slednje urejeno tako, da za razvezavo stojijo podpičje, beseda *tudi* in druga oblika zapisa, kot je razvidno iz primera *alt; tudi a (glas.)* \diamond *pevski glas*. Na tak način so urejene tudi tuje krajšave, ki imajo dva primera zapisa krajšave. V takih primerih kvalifikator stoji za označbo za drugi zapis, kot je razvidno iz primera *angl.: academy; tudi Acad. (šol.)*. Vsak dodaten grafični zapis krajšave pa zahteva tudi obstoj novega slovarskega sestavka oz. ustrezno in dosledno rabo navzkrižnih kazalk, kot je razvidno pri geslih *A* in *a* pri pomenu *alt*. Kot je razvidno iz slovarskega sestavka za krajšavo *A*, so bili pri zapisu iztočnic uporabljeni posebni znaki: znak \diamond stoji za razvezavo in kvalifikatorjem in zaznamuje dodatno razlago krajšave oz.

razvezave, npr. *pevski glas*, *igralna karta*. Kljub temu da slovar ni razlagalni, so pri nekaterih razvezavah dodane razlage, npr. *pri zgodovinskih pojmi*. Ta znak se uporablja tudi pri tujih krajšavah, in sicer pri neuradnih prevodih tujih razvezave, npr. *AA lat.: alopecia areata (med.)* ◊ *bolezensko izpadanje las*. V slovarskem sestavku sta uporabljeni še dve oznaki, in sicer pri vseh tujih razvezavah znak ► zaznamuje vse tuje uradne prevode. Prevodi so bili najdeni ob pomoči spletnih slovarjev, glosarjev in zbirk, npr. *Evroterma*. Znak ○ pa zaznamuje slovenske ustreznice krajšav pri tujih razvezavah. Če imamo za tujo razvezavo slovensko krajšavo, ki je različna od tuje krajšave, je slednje zaznamovano z znakom ○, npr. *let* ○ *L., l., let*. Kot je razvidno iz primera, za označbo stojijo vse različice zapisa krajšave (Kompára 2015).

Primer 2: Slovarski sestavek za krajšavo *A*

adenin (kem.)

alpinist (šp.)

A-durov akord (glas.)

A-durova lestvica (glas.)

alt; tudi *a* (glas.) ◊ *pevski glas*

amper (elekt.)

as (igr.) ◊ *igralna karta*

Cona A (zgod.) ◊ del Slovenskega primorja in Istre s Trstom in okoliškimi kraji, ki je bil popodpisu Pariške mirovne pogodbe eno od obeh območij (*cona A in B*) Svobodnega tržaškega ozemlja (STO)

masno število (fiz., kem.)

angl.: *academy*; tudi *Acad.* (šol.) ► *akademija* ○ *akad.*

angl.: *armament* (voj.) ► *oborožitev*, *vojna sila*

lat.: *anno*; tudi *a., an.* ► *let* ○ *L., l., let.*

Vir: avtorica, 2015

Če povzamemo ključne lastnosti slovarskega sestavka slovarja krajšav, lahko rečemo, da imamo preproste in kompleksne razvezave. Med preproste sodijo slovenske razvezave, ki nastopajo v imenovalniški strukturi in so opremljene s kvalifikatorjem, sledi jim lahko tudi razlaga, ki stoji za razvezavo in kvalifikatorjem in je razmejena s posebnim znakom ◊, npr. *alt; tudi a (glas.)* ◊ *pevski glas*. Pri dodajanju razlag smo poskusili informacije podati čim bolj zgoščeno in smo se omejili na osnovni pomen krajšave, npr. *as (igr.)* ◊ *igralna karta*. Kompleksnejše so razložene razvezave tipa *Cona A*; gre za manj pogoste primere z opisno razlago krajšave, npr. *del Slovenskega primorja in Istre s Trstom in okoliškimi kraji, ki je bil po podpisu Pariške mirovne pogodbe eno od obeh območij (cona A in B) Svobodnega tržaškega ozemlja (STO)*, pri čemer opazimo tudi omembo *cone B* in uporabo krajšave *STO* in razvezave *Svobodno tržaško ozemlje*. Tu dodatna razlaga vsekakor pripomore k razumevanju razvezave in krajšave. Vse tuje razvezave lahko kategoriziramo kot kompleksnejše. Tuje razvezave so sestavljene iz jezikovnega kvalifikatorja, ki je zapisan okrajšano, za dvopičjem sledi tuja razvezava in v

oklepaju kvalifikator ali tuja razvezav in za podpičjem ter besedo *tudi* še dodatni zapisi krajšave in v oklepaju kvalifikator. Za vsako tujo razvezavo stoji ustaljeni prevod, ki je označen z znakom ► ali opisni prevod, ki je označen z znakom ◊. Če ima tuja krajšava v slovenščini v uporabi drugačno krajšavo od tuje, je to označeno z znakom ○, kateremu sledi niz slovenskih krajšav, npr. *angl.: academy; tudi Acad. (šol.) ► akademija ○ akad.* (Kompara 2015).

Primer 3: Slovarski sestavek za krajšavo *a*

akceptirana, sprejeta (ekon.) ◊ na menicah
alt; tudi A (glas.) ◊ pevski glas
a-molov akord (glas.)
a-molova lestvica (glas.)
ar (mat.) ◊ enota za površino
angl.: answer ► odgovor ○ odg.

Vir: avtorica, 2015

Kot zanimivost naj omenimo, da v primerih, ko je slovenska razvezava zapisana s tujko, npr. pri krajšavi *a* v pomenu *akceptirana*, dodamo še slovensko razvezavo, in sicer *sprejeta*.

7 SKLEP

V prispevku je prikazana sinhrona in diahrona zastopanost krajšav v slovenskih pravopisih in nekaterih izbranih slovarjih. Predstavljena je zastopanost krajšavnih slovarskih zbirk v slovenskem prostoru in opozorjeno na potrebo po sestavi sodobnega slovenskega slovarja krajšav. V nadaljevanju prispevka je prikazan razvoj nastanka slovarja krajšav, ki je v pripravi. Osredinimo se na makrostrukturne lastnosti, pri čemer omenimo proces sestave geslovnika in lastnosti slednjega. Omenimo tudi oba slovarska poskusa, in sicer iz leta 2006 in 2011, na katerih temelji novi slovar krajšav, ki je sestavljen iz več kot 10.000 slovarskih sestavkov in ki uporabniku ponuja več kot 30.000 razvezav, tujih in slovenskih, pri čemer so vse tuje dosledno prevedene v slovenski jezik z uradnimi ali opisnimi prevodi. V nadaljevanju prispevka je predstavljen primer slovarskega sestavka, opozorjeno je na mikrostrukturne lastnosti, položaj slovenskih in tujih razvezav ter na uporabo posebnih znakov.

VIRI IN LITERATURA

Batič idr. 2013 = Franc Batič idr., *Botanični terminološki slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2013 (Slovarji). (http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=141&View=1&Query=*, dostop 30. 5. 2017.)

Bergenholtz – Tarp 1995 = Henning Bergenholtz – Sven Tarp, *Manual of specialised lexicography: the preparation of specialised dictionaries*, Amsterdam, Philadelphia: J. Benjamins, 1995.

- Bizjak Končar idr. 2014** = Aleksandra Bizjak Končar, *Slovar pravopisnih težav*, 2014. (<http://www.fran.si/135/spt-slovar-pravopisnih-tezav> 2015, pridobljeno, 15. 3. 2017.)
- Breznik 1916** = Anton Breznik, *Slovenska slovnica za srednje šole*, Celovec: Družba sv. Mohorja, 1916.
- Bufon idr. 2005** = Milan Bufon idr., *Geografski terminološki slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005. (http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=148&View=1&Query=*, dostop 30. 5. 2017.)
- Cotič idr. 2016** = Boštjan Cotič idr., *Urbanistični terminološki slovar*, Ljubljana: Založba ZRC SAZU, ZRC SAZU, 2016 (Slovarji). (http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=202&View=1&Query=*, dostop 30. 5. 2017.)
- Dobnikar idr. 2013** = Meta Dobnikar idr., *Gemološki terminološki slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2013. (http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=146&View=1&Query=*, dostop 30. 5. 2017.)
- Fran** = *Fran: slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*, 2017. (<http://www.fran.si/>, dostop 30. 5. 2017.)
- Gigafida** = *Gigafida*, 2017. (<http://www.gigafida.net/>, dostop 15. 3. 2017.)
- Gliha Komac idr. 2015** = Nataša Gliha Komac idr., *Koncept novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika: elektronska knjiga*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2015 (<http://www.fran.si/novi-sskj>, dostop 15. 3. 2017.)
- Glonar 1936** = Joža Glonar, *Slovar slovenskega jezika*, Ljubljana: Umetniška propaganda, 1936. (<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-FMMRZVRI>, dostop 15. 3. 2017.)
- Guček idr. 2013** = Aleš Guček idr., *Slovenski smučarski slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2013 (Slovarji). (http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=143&View=1&Query=*, dostop, 30. 5. 2017.)
- Karba idr. 2015** = Rihard Karba idr., *Terminološki slovar avtomatike*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2015. (http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=178&View=1&Query=*, dostop 30. 5. 2017.)
- Keber 2011** = Janez Keber, *Slovar slovenskih frazemov*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2015 (Slovarji).
- Kompara 2006** = Mojca Kompara, *Slovarček krajšav*, Ljubljana, 2006. (<http://bos.zrc-sazu.si/kratice.html>, dostop 15. 3. 2017.)
- Kompara 2009** = Mojca Kompara, Prepoznavanje krajšav v besedilih, *Jezikoslovni zapiski* 15 (2009), št. 1–2, 95–112.
- Kompara 2010** = Mojca Kompara, Krajšavni slovarji, *Jezikoslovni zapiski* 16 (2010), št. 2, 111–129.
- Kompara 2011** = Mojca Kompara, *Slovar krajšav*, Kamnik, 2011. (<http://www.termiana.net/slovarji/66/slovar-krajsav>, dostop 15. 3. 2017.)
- Kompara 2015** = Mojca Kompara, Compilation of the first Slovene contemporary dictionary of abbreviations, v: *Multimodal Communication in the 21st Century: Professional and Academic Challenges*, ur. Silvia Molina-Plaza, New York: Elsevier, 2015 (Procedia – Social and behavioral sciences 212C), 266–270.
- Korošec 1972** = Tomo Korošec, *Pet minut za boljši jezik*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1972.
- Krvina 2014** = Domen Krvina, *Sprotni slovar slovenskega jezika*, Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2014. (http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=132&View=1&Query=*, dostop 15. 3. 2017.)
- Logar 2003** = Nataša Logar, Kratice in tvorjenke iz njih – aktualna poimenovalna možnost, v: *Współczesna polska i słoweńska sytuacja językowa = Sodobni jezikovni položaj na Poljskem in v Sloveniji*, ur. Stanisław Gajda – Ada Vidovič Muha, Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej – Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2003, 131–149.
- Mlač idr. 2002** = Albin Mlač idr., *Planinski terminološki slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2002 (Slovarji). (http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=149&View=1&Query=*, dostop 30. 5. 2017.)
- Obreza idr. 2013** = Aleš Obreza idr., *Farmaceutski terminološki slovar*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2013 (Slovarji). (http://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=142&View=1&Query=*, dostop 30. 5. 2017.)

- Righini 2001** = Enrico Righini, *DidiSi: Dizionario di Sigle, Abbreviazioni e Simboli*, Bologna: Zanichelli, 2001.
- Rode 1974** = Matej Rode, Poskus klasifikacije krajšav, *Slavistična revija* 22 (1974), št. 2, 214–219.
- SNB** = *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2014 (Slovarji).
- SP 1899** = Fran Levec, *Slovenski pravopis*, Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig, 1899. (<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-WLZFIH4>, dostop 15. 3. 2017.)
- SP 1920** = Anton Breznik, Anton, *Slovenski pravopis*, Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1920. (<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-KMDWC7XX>, dostop, 15. 3. 2017.)
- SP 1935** = Anton Breznik – Fran Ramovš, *Slovenski pravopis*, Ljubljana: Znanstveno društvo, Učiteljska tiskarna), 1935. (<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-6CUND6RD>, dostop 15. 3. 2017.)
- SP 1937** = Anton Breznik – Fran Ramovš, *Slovenski pravopis*, Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1937.
- SP 1938** = Anton Breznik – Fran Ramovš, *Slovenski pravopis*, Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1938.
- SP 1950** = *Slovenski pravopis*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1950. (<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-U2UFMRIW>, dostop 15. 3. 2017.)
- SP 1962** = *Slovenski pravopis*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1962.
- SP 1990** = *Slovenski pravopis 1: pravila*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1990.
- SP 2001** = *Slovenski pravopis*, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001.
- SSKJ** = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1970–1991. (<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>, dostop 15. 3. 2017.)
- SSKJ2** = *Slovar slovenskega knjižnega jezika: druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja 1–2*, Ljubljana: SAZU – ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša (izd.) – Cankarjeva založba (zal.), 2014.
- Tavzes idr. 2002** = *Veliki slovar tujk*, ur. Miloš Tavzes idr., Ljubljana: Cankarjeva založba, 2002.
- Termania** = Termania, 2017. (<http://www.termania.net/>, dostop 15. 3. 2017.)
- Zidar 1971** = Josip Zidar, *Rečnik jugoslovenskih skraćenica*, prev. Irina Fesenko idr., Beograd: Međunarodna politika, 1971 (Posebna izdanja).
- Župančič 1948** = Jože Župančič, *Kratice*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1948.

SUMMARY

A Concept for a New Dictionary of Abbreviations

This article presents the status of abbreviations used in Slovenian and examines the inclusion of abbreviations in Slovenian normative guides and selected dictionaries. It also focuses on the classification of abbreviations, changes in their designation over time, and the issue of and need for compiling a modern dictionary of abbreviations used in Slovenian. Mention is made of two dictionaries published several years ago: *Slovarček krajšav* (Little Dictionary of Abbreviations; Kompara 2006) and the automatically generated *Slovar krajšav* (Dictionary of Abbreviations; Kompara 2011). The article draws attention to the need for a modern dictionary of abbreviations and presents the concept for a new dictionary of abbreviations that is being created. It presents the micro- and macrostructure of a dictionary of abbreviations, the acquisition and selection of headwords, and the form and structure of the dictionary entries. It also addresses the issue of foreign abbreviations and their translation, as well as the inclusion of encyclopedic information and qualifiers.